

שריפות בהיסטוריה היהודית

כאשר שריפה כלתה את כתבי החסידות של ה'צמח צדק', תהה הרבי כיצד החסידים נמנעו מלגנוב את הכתבים. על תופעת גניבה חיובית וכיצד מצוות קשות להשגה מעוררות בנו תשוקה עזה ביותר לקיימן.

קליפורניה בוערת

השבוע צפינו כולם במראות הקשים שהגיעו מקליפורניה. השריפות הנוראות העלו באש אלפי בתים. בעוד שריפות ביערות הן דבר נפוץ בימינו, שריפות גדולות בלב אזורים עירוניים הן תופעה נדירה ויוצאת דופן בעידן המודרני.

אולם עד לפני מאה ומאתיים שנה, בכל עיר ועיירה התמודדו עם שריפות ר"ל. תארו לעצמכם את המצב. רובם ככולם של הבתים באירופה נבנו מעץ. המושג של מים זורמים לא היה קיים, וכל אחד שנזקק למים הלך לשאוב אותם מהבאר. מאידך, כל אחד שרצה לשרוד את החורף היה צריך לחמם את ביתו עם תנור עצים. אם חלילה איזושהי גחלת מהתנור עפה ובמקרה הדליקה חתיכת עץ ואף אחד לא שם לב לכך, כל הבית היה עולה בלהבות. הבתים בעיירות הקטנות היו צמודים אחד לשני, ולא לקח הרבה זמן לפני שכל העיירה הייתה אפופה בלהבות.

באותם ימים לא היו לא לוחמי אש ולא כבאיות לכיבוי אש, ובוודאי לא מסוקי ומטוסי כיבוי. עד שירוצו לבאר להביא קצת מים ולכבות את האש כבר יהיה מאוחר מדי, ומסיבה זו כשפרצה שריפה בעיירה, היו מתרכזים בעיקר בפעולות הצלה שנועדו להציל את האנשים מהבתים הבוערים.

האתגר הגדול היה לשקם את העיר אחרי השריפה. אני רוצה לספר לכם על שריפה שפרצה בעיר ברודי, עיר במערב אוקראינה. במאה השמונה עשרה הייתה בעיר קהילה יהודית גדולה, חשובה ומפורסמת. באותם שנים העיר הייתה שייכת למשפחה עשירה בשם פוטוצקי. בשנים 1742 ו-1748

פרצו בעיר שריפות גדולות שהשאירו את עשירי העיר העניים וחסרי כל.

פוטוצקי קרא לעשר מעשירי העיר, הלווה להם סכומי כסף גדולים ופטר אותם ממיסים. מה שקרה זה שתוך זמן קצר הם העמידו את העיר על הרגליים. העשירים שיקמו את העיר, פתחו עסקים ויצרו מקומות עבודה לכולם (נר תמיד [?] יזכור לברודי).

היכן הגנבים!?

כידוע לכולם שתנועת חב"ד נקראת גם ליובאוויטש, על שם העיירה שבה גרו אדמו"רי חב"ד. בשנת 1851 בעיירה ליובאוויטש גר האדמו"ר הצמח צדק ובניו הקדושים. בג' תמוז של אותה שנה פרצה שריפה גדולה בעיירה והבית של הרבי נשרף ביחד עם הבתים של הבנים שלו. הבגדים והרהיטים וכל תכולת הבית נשרפו (כרם חב"ד 2, עמ' 66).

מה שציער את הרבי מאוד זה שהספרייה שלו עם כל ספרי הקודש שבה נשרפו והיו למאכולת אש. בספרים האלו הוא למד והם היו חלק עיקרי וחשוב מאוד מחייו.

הטרגדיה הגדולה ביותר הייתה ה'כתבים' שנשרפו. ה'כתבים' אלו דברי התורה שהרבי עצמו כתב על אלפי גיליונות נייר בכל חלקי התורה: פירושים על התלמוד, פסקי הלכה, ביאורים בקבלה ובחסידות, ועוד. הוא כתב המון, וכל זה נשרף. באותם ימים לא היו מכונות צילום ובוודאי לא מחשבים שבאמצעותם ניתן לשמור את המסמכים בענן.

הרבי תמיד חשש מכך, היות שהעיירות עמדו תמיד בסכנת שריפה, והוא חילק את הכתבים שלו בכמה מקומות. תיבה גדולה של כתבים הופקדה לשמירה אצל הרב של העיירה ליובאוויטש כדי שאם חלילה תפרוץ שריפה, לפחות אותה תיבה תינצל. בפועל כשהשריפה הגיעה לבית הרב הוא רץ להציל קופסה של דבש שהייתה לו בביתו במקום לדאוג לתיבה עם הכתבים שהרבי הפקיד אצלו. האדמו"ר הצמח צדק מאוד הקפיד עליו על כך.

לאחר מכן הוא קרא לחסידים ואמר להם שיחזירו לו את כתבי היד שלו שגנבו ממנו. הם אמרו לו: "רבי, הרי הזהרת אותנו באזהרה חמורה שבל נעז לגנוב אפילו דף אחד מהכתבים שלך". בתגובה הרבי שאל אותם: "ואיפה המסירות נפש?" (מיחידות לאדמו"ר מגור, כ"ד אייר תשל"ז).

חסידישע גניבה

אצל חסידים יש מושג שנקרא 'גניבה חסידית'. לחסידים יש צימאון אדיר לכל דבר שקשור לרבי, והם מוכנים לעשות הכול כדי להשיג את זה, ובפרט דברי תורה של הרבי. ולכן הרבי היה מאוכזב שהם לא 'גנבו' ממנו את ה'כתבים' שלו.

נשאלת השאלה, מה עומד מאחורי הצימאון הזה? לכאורה הרבי אמר וכתב הרבה דברי תורה שהיו מופצים לכל החסידים וכל אחד יכול היה להשביע את רעבונו הרוחני בדברים המפורסמים. מדוע החסידים השקיעו את כל כוחם והונם דווקא באותו כתב יד של הרבי שהוא לא רצה לפרסם, וכשהיו משיגים אותו היו ששים עליו כמוצא שלל רב?

את התשובה לכך כבר גילה לנו שלמה המלך בספר משלי: "מים גנובים ימתקו" (ט, יז). למים אין טעם, אבל כשהמים גנובים, או אז ההתלהבות מהגניבה הופכת את המים למתוקים. זה נכון גם בקשר לדברי תורה: מאמר חסידות שקיים אצל כולם בספרייה לא כך כך מגרה את הסקרנות של החסיד, אבל כשמדובר בדבר תורה שאין אותו לאף אחד, או אז מוכן החסיד להזיל מהונו ולהכניס את עצמו לסכנה כדי שיהיה לו משהו שאין לאף אחד אחר.

הרבי הצמח צדק היה בטוח שעל אף שהוא אסר באיסור חמור לגעת בכתבים שלו, יהיו חסידים שימסרו את נפשם, העיקר ללמוד עוד משהו חדש מהרבי. לכן הוא קרא להם וביקש מהם שיחזירו לו את הכתבים. אולם לדאבונו התברר לו שלא היה להם מספיק מסירות נפש.

ישנו סיפור דומה שהרבי סיפר על אדמו"ר הזקן: "ידוע שכאשר אדמו"ר

הזקן הגיע על המגיד סידר המגיד² שילמד יחד עם בנו ר' אברהם המלאך, והסדר היה שאדמו"ר הזקן למד עם המלאך נגלה (תלמוד) והמלאך למד עם אדמו"ר הזקן נסתר (קבלה-חסידות). כאשר המלאך היה לומד עם אדמו"ר הזקן נסתר, היה אדמו"ר הזקן מחזיר את מחוגי השעון אחורנית (ללא ידיעת המלאך) כדי שהמלאך ילמד עמו נסתר משך זמן ארוך יותר, והסביר שיש היתר על זה מהזהר", שמותר לגנוב.

"לא תגנוב" הוא אחד מעשרת הדברות המפורסמות, אבל לכל כלל יש יוצא מן הכלל. הזהר בפרשת יתרו אומר לא תגנוב "פסקא טעמא". הפירוש הוא שלפי הטעמים שאנו קוראים בתורה המילה "לא" והמילה "תגנוב" אינם מחוברים. זה כאילו שנכתב 'לא' נקודה. 'תגנוב' שצריך לגנוב.

דהיינו, ישנם מקרים מסוימים שבהם מותר לגנוב. מתי? אומר הזהר: "למגנב דעתי דרבי באוריתא" - לגנוב את דעתו של רבי בתורה. מפרשי הזהר מסבירים: "דהיינו שגונב דעת רבו שילמוד עמו איזו שעה יותר מהזמן הקצוב לו". והרבי מסיים שאדמו"ר הזקן סיפר שהזמן שהיה "גונב" ללימוד הנסתר היה חביב אצלו ביותר, כמו שכתוב: "מים גנובים ימתקו" (תו"מ חלק ז' עמ' 216).

חטיפתו של זאב

בפרשת השבוע אנו קוראים על פטירתו של יעקב אבינו, אשר קורא לבניו ומברך אותם. מעניין שיעקב מדמה כמה מהשבטים לחיות: את יהודה הוא משווה לאריה, בכך הוא מנבא שכמו שאריה מלך החיות כך המלכות בעם ישראל תהיה בידיו של שבט יהודה. מלכות בית דוד מוצאה משבט יהודה ועד המשיח שהוא מבית דוד. את יששכר הוא משווה לחמור: כמו שחמור יכול לסחוב משא כבד כך גם שבט יששכר מקבלים על עצמם עול תורה, והם יהיו אלו שילמדו תורה את עם ישראל. דן מדומה לנחש, נפתלי לאיילה שיכולה לרוץ מהר, כפי שלומדים בתקופת התנ"ך כיצד שבט נפתלי הלכו בזריזות להציל את עם ישראל.

ואז הוא מגיע לבנימין שאותו הוא מדמה לזאב: "בנימין זאב טרף". הפירוש

בזה הוא, שהזאב לא מחכה שיזמינו אותו לארוחה, אלא הוא טורף ובלשון רש"י "שנתן לבלנימין חטיפתו של זאב" (ויחי מ"ט כ"ח וראה לקו"ש חט"ו עמ' 447, תו"מ תשד"מ ח"ב עמ' 727). יש ליהודי תכונה שהוא רוצה דווקא את מה שלא נותנים לו, דווקא את המצווה שהוא לא מחויב בה [?] אותה הוא משתוקק לקיים.

את ההנהגה הזאת אנו מוצאים בחג הסוכות. התורה מצווה "ושמחת בחגיך" ושוב "והיית אך שמח", ואילו חג שמחת תורה כלל לא מוזכר בתורה, אלא זה מנהג ישראל שמסיימים את התורה בשמיני עצרת ואז רוקדים עם התורה. אם נשאל ילד מתי השמחה גדולה יותר בסוכות או בשמחת תורה, התשובה תהיה ברורה.

לכאורה זה לגמרי לא מובן. בסוכות התורה מזכירה את הציווי להיות בשמחה שלשה פעמים, ואילו שמחת תורה הוא מנהג בלבד, בכל זאת דווקא את הדבר שעליו לא נצטוונו אנחנו מקיימים בהידור.

עלינו תמיד לנצל את התכונה הזאת. כשנופלת לידך מצוה חטוף אותה, אל תמתין להזמנה מהודרת בדואר, כי על מצוה צריך מסירות נפש.